

Toimittaja Ella Lintujärvi: Transsukupuolisista kilpaurheilijoista on puhuttu paljon viime aikoina. Vaikka ilmiö ei ole uusi, aihe on noussut pinnalle entistä isommin niin Suomessa kuin ulkomaillakin. Minä olen Ella Lintujärvi ja olen keskustelemassa tästä aiheesta yhdessä Jyväskylän liikuntapedagogiikan yliopistonlehtori Marja Kokkosen kanssa Zoomin välityksellä. Tervetuloa mukaan Marja, kiva päästä juttelemaan kanssasi.

Asiantuntija Marja Kokkonen: Kiitos, kiitos kovasti.

Toimittaja Ella Lintujärvi: No me voidaankin sitten hypätä suoraan tähän meidän aiheeseen, eli näihin transsukupuolisiin urheilijoihin. Asiaa on käsitelty sekä urheilupiireissä että niiden ulkopuolellakin, ja tän vuoden Tokion olympialaisissa kilpaili ensimmäistä kertaa julkisesti transsukupuolisuudestaan puhunut painonnostaja Laurel Hubbard. Millaiset säännökset tällä hetkellä määrittelee transsukupuolisten urheilijoiden osallistumista kilpaurheiluun?

Asiantuntija Marja Kokkonen: No mun käsityksen mukaan tilanne on tällä hetkellä se, että jos haluaa transihmisenä kilpailla esimerkiksi nyt arvokisoissa, niin silloin on täytyy elää ikään kun sosiaalista tätä sukupuoltaan, jonka itselleen kokee omaksi sukupuolekseen jo vuosikausia, että sitä ei voi niinku muutaman vuoden välein ikään kuin vaihdella. Ja sitten ihmisestä, urheilijasta, seurataan testosteronia ja se raja tällä hetkellä on sillä tavalla määritelty, että vähintään 12 kuukautta eli vuoden päivät ennen tätä kilpailusuoritusta tai ylimalkaan transurheilijan ensimmäistä kilpailusuoritusta, niin hänen testosteronin on oltava alle viisi nanomillimoolia litrassa, et aikaisemmin se oli kymmenen ja nyt sitä on mun käsityksen mukaan laskettu viiteen.

Ja ikävä kyllä tähänhän kuuluu sitten tähän proseduriin myös semmosia asioita, että myös täällä meillä Suomessa, että jotta transurheilija pystyy urheilemaan, niin hänen täytyy myös olla lisääntymiskyvytön, että hän pystyy ikään kuin olemaan sitten siinä korjatussa sukupuolestaan kilpakentillä.

Että tällaisilla ehdoilla tällä hetkellä ollaan menossa ja näitä nyt ollaan varmaan ens vuonna sitten ehkä vähän muuttamassa kriteereitä. Ja ehkä muutos tulee olemaan sen suuntainen, että eri kilpailulajeille tulis sitte vähän omanlaisensa kriteerit, että ei ois tällainen kaikenkattava kaikkia transurheilijoita koskeva kriteeristö. Mutta se jää nähtäväksi, että mitä tuo 2022 tuo sitten mennessään tai tullessaan.

Toimittaja Ella Lintujärvi: Niinpä, niinpä. Ja palataan vielä sitten myöhemmin täs keskustelussa lisää tuohon tulevaisuuteen ja noihin uusiin sääntöihin, jos niitä on tosiaan tulossa.

Mutta jos palataan vielä tähän itse meidän teemaan, niin miksi ylipäätään transsukupuolisten urheilijoiden osallistuminen kilpaurheiluun koetaan niin ongelmallisena?

Asiantuntija Marja Kokkonen: Varmaan ensimmäinen syy, mitä siihen niinkö tarjotaan, on tää kilpailuetu, epäreilu kilpailuetu. Ja varsinkinhan tää koskee sitten tietenkin niinku transnaisia ja urheilijoita, jotka on korjannu sukupuoltaan sillä tavalla, että syntymähetkellä mieheksi määritelty urheilija on korjannut sukupuolensa naiseksi ja haluaa sitten kilpailla naistensarjassa muiden naisten kanssa ja muita naisia vastaan.

Ja silloin tätä ajatellaan aika usein urheilupiireissä, että siitä seikasta, että on mieheksi määritelty syntymähetkellä tai siinä syntymän jälkeisinä viikkoina, ja varsinkin jos se oma murrosikä on ehditty elää ikään kun miehen murrosikä, niin siitä olisi sitten muita naisia vastaan sitten ihan mahdotonta kilpailuetua, ja se on varmaan se ensisijainen syy. Ajatellaan urheilun puolella, että ne, jotka aina

yhden sarjan sisällä kilpailee, niin heillä täytyis olla reilut lähtökohdat ikään kuin toisiaan vastaan, eikä semmoista niin sanottua epäreilua kilpailuetua.

Toimittaja Ella Lintujärvi: Joo, ja kun me sun kanssa puhuttiin tästä aiheesta jo aikaisemmin tossa, niin mainitsit lisäksi tähän asiaan liittyvät tämmöset kulttuuriset ja ehkä rodullisetkin jännitteet. Niin osaatko niistä kertoa, et miten ne sitten taas puolestaan voi vaikuttaa tähän asiaan?

Asiantuntija Marja Kokkonen: No sillä tavalla tutkimuksessa esitetään, että koska tällä hetkellä tilanne on siis kilpaurheilussa se, että tämmöistä järjestelmällistä sukupuolen testaamista ei enää ole. Aikaisemmin tilanne oli se, että kaikki naisten sarjaan osallistuvat, esimerkiksi Olympialaisissa, niin heillä kaikilla täyty olla tämmönen gender passport, eli tämmönen niinku sukupuolipassi, siis naisilla, ei miehillä. Ja aikaisemmin se on ollu ihan aina tonne vuoteen, tyyliin 90-luvulle tai vuoteen 2000, niin se sukupuolentestaus on ollut järjestelmällistä ja pakollista.

Nykyään se perustuu ikään kuin siihen, että herää epäily jotakin naisten sarjassa kilpailevaa urheilijaa kohtaan siitä, että mahtaako hän nyt kilpailla ikään kun oikeassa sarjassa, mikä käytännössä tarkoittaa sitä, että ruvetaan epäilemään hänen sukupuoltaan. Ja silloin saattaa sitten tulla kutsu näitten asioitten selvittelyyn. Ja usein nää kutsut perustuu ulkonäköön jollain tavalla, ihan joko siihen fyysiseen ulkonäköön tai sitten jopa elekieleen, et urheilija jotenkin ilmaisee sukupuoltaan sillä tavalla, jonka ajatellaan olevan hyvin miestyypistä.

Ja nyt jos ihan lehtien palstoja seuraillaan viime vuosina tai googletellaan, et ketkä urheilijat on joutunu tähän sukupuolen testaamiseen, niin kyllä he pääsääntöisesti on kehittyvien maiden naisurheilijoita, hyvin tyyppillisesti mustia, afrikkalaisia, intialaisia myöskin kyllä, jos kansallisuuksista puhutaan, jollonka heidän ihonvärisä, etnisyyteensä, etninen taustansa, ja sitten ehkä ihan niinku fyysinen ulkomuotonsa ei kaikilta osin sillä tavalla niin sanotusti "nätisti" seuraile sitä, mitä valkosissa länsimaissa ajatellaan, että minkälainen on oikea nainen. Joten tässä kohtaa tälläset etniset ja ikävä kyllä ulkonäköönkin liittyvät asiat niin astuu kuvaan.

Toimittaja Ella Lintujärvi: Kyllä. Me ollaan siis täällä keskustelemassa tänään transsukupuolisista urheilijoista kilpaurheilussa. Ja no me käytiinkin läpi tässä jo aiemmin näitä kansainvälisiä säädöksiä transsukupuolisten urheilijoiden osallistumisesta näihin kilpailuihin. Ja nää säädökset sitoo meitä myös täällä Suomessa, esimerkiks Suomen Olympiakomiteaa ja muita urheilutahoja, kuten Suomen Urheiluliittoa. Miten nää säädökset näkyvät käytännössä sitten täällä meillä Suomessa, Marja Kokkonen?

Asiantuntija Marja Kokkonen: No sillä tavallahan ne varmasti näkyy, että eri lajiliitot ottaa vastaan transurheilijalta hakemuksia, et onko heillä oikeus kilpailla myöskin täällä meidän maankamaralla, onko heillä oikeus ottaa osaa esimerkiks suomenmestaruuskilpailuihin tai sitten kansainvälisillä kentillä tapahtuviin arvokilpailuihin EM- tai MM-kisoihin. Ja lajiliitot sitten ymmärrykseni mukaan niin aika monetkin kipuilee sen kanssa, että mitä tälle kilpailuluvalle nyt sitten tehdään. Suomen olympiakomitea on kansainvälisen olympiakomitean alainen ja siten tietysti joutuu vähän odottamaan ja seurailemaan omissa ohjeistuksissaan sitä, että mitä se kansainvälinen olympiakomitea tekee.

Ja nyt kun siellä on sitten lykkäytänyt nää päätökset, niin totta kai se heijastuu. Uskoisin, että ihan kansainvälisesti kaikkiin kansallisiin olympiakomiteoihin, että mitä päätöksiä he tekee, että ne päätökset olis niinku linjassa toinen toistensa kanssa. Mutta kyllä nää asiat näkyy sitten ihan silläki tavalla urheilijoitten kohtelun suuntaan, että heillä useilla urheilijoilla tällä hetkelläkin Suomessa on siis vaikeuksia päästä kilpailemaan, vaikka he nämä tämänhetkisetkin kilpailukriteerit täyttäisivät. Mutta sitten on sellaisia urheilijoita, jotka virallisesti eivät ole esimerkiksi sukupuoltaan vielä

korjanneet, eli saattavat sosiaalisesti kyllä ja vaikka nimensä perusteellakin elää jo sen oikeaksi kokemansa sukupuolen mukaista elämää, mutta tällainen juridinen korjaaminen on vielä kesken.

Niin tällaisilla urheilijoilla on kyllä sitten hyvinvointia raastavia kokemuksia siinä, että milloin ne on tuomarit, tai milloin ne on katsojat, tai milloin ne on sitten muut kilpailijat, jotka saattaa niinku hyvin ikävästi kommentoida näiden urheilijoiden ja usein nimenomaan transnaisten ulkonäköä tai juuri sitä, että kuuluisko he tähän sarjaan, tai kuinka reilua nyt on ylimalkaan, et he urheilee.

Ja ne transurheilijat, joita mä oon tässä haastatellut nyt viimeisten vuosien aikana mun tutkimuksiin, niin he kyllä myös puhuu siitä, että usein näihin arvokilpailuihin liittyvät valintajärjestelmät tuntuu heidän mielestään hieman niin kuin hämäliltä, eli he ei pääse kilpailemaan kilpailuihin, joihin omasta mielestään niinku suorituskykynsä ja kilpailunäyttönsä perusteella kuuluisivat. Ja sellainen tunne aika monella urheilijalla, kenen kanssa mä olen keskustellut, niin on herännyt, että olisiko tällä transidentiteetillä sitten kuitenkin jotain tekemistä näiden valintojen kanssa?

Toimittaja Ella Lintujärvi: Suomen Urheiluliitto oli tänä vuonna ekaa kertaa Priden yhteistyökumppani ja myös Suomen olympiakomitea on monena vuonna ollut yhteistyössä Priden kanssa. Miksi nämä urheilutahot ovat ryhtyneet Priden yhteistyökumppaneiksi?

Asiantuntija Marja Kokkonen: No se on kyllä ensinnäkin siis aivan mahtavaa, että ovat ryhtyneet, koska se on ollut pitkään ikään kuin semmoinen yhteiskunnan osa, joka ei ole ikään kuin ollut edustettuna siellä siellä Pridessa. Ymmärtääkseni kirkkokin esimerkiksi toisena tälläsenä instituutiona, joka on ehkä näissä asioissa hieman vanhoillinen, voitaisko sanoo, niin on ollu Pridessa jo aikasemmin ja hyvin pitkään, eli se onkin myönteinen kehitys kyllä tämä.

Ja se on kiinnostava kysymys, että mistä syystä. Mä itse haluan ajatella sen niin, että urheilu, moni arvostuu monella tavalla, ja myöskin tällaiset vastuullisuus- ja eettisyyskysymykset nousee, ikään kun urheilumaailma kirii kiinni nyt sitä kaulaa, mitkä niinku monet muut instituutiot on jo aikaisemmin ikään kuin päivittäneet käytäntöjä ja tulleet vähän niinku 2020-luvulle jo. Että mä nään sen osana, tän Prideen osallistuminen, esimerkiksi osana tämmöstä isompaa kehitystä, että nyt yritetään niitä eettisiä asioita, liittypä ne kestävään kehitykseen tai rasismien vastaiseen työhön, tai sitten sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen niinku mukaan ottamiseen tai vammaisten urheilijoiden paremmin mukaan ottamiseen, niin tän tyyppiseen niinkun kehitykseen, et urheilu tulee edelleen perässä, mutta kuitenkin, et nyt toivottavasti enenevässä määrin samaan suuntaan kuin muikin yhteiskunta on menossa.

Toimittaja Ella Lintujärvi: Niinpä. No Suomessa on puhuttu paljon myös urheilupiirien ulkopuolella sukupuolivähemmistöjä edustavista urheilijoista. Esimerkiksi tänä kesänä Aleksis Valavuoren twiitti herätti paljon kiivasta keskustelua. Täs twiitissä hän siis kritisoi tän Laurel Hubbardin osallistumista tähän naisten sarjaan Tokion olympialaisissa. Millainen susta ylipäättään keskusteluilmapiiri on täällä Suomessa transsukupuolisiin urheilijoihin liittyen?

Asiantuntija Marja Kokkonen: No tuota, kyllä se musta suoraan sanottuna vielä aika karmea on, että edelleenkin mun mielestä niitä sivusta huutelijoita on aika paljon. Ja tietysti aihe herättää tunteita, mikä on sinänsä niinku kiinnostavaa, et miksi se niin paljon niitä tunteita nyt herättää, ja miksi ehkä ihmiset, joille asia sinänsä ei mitenkään kuulu, niin jotenkin nostaa siitä maitonsa niin hirveän helposti.

Mutta kyllä mä edelleen kuulen sen yleisen keskustelun loukkaavana näitä vähemmistöjä kohtaan. Sit mä kyllä kuulen aika paljon myös semmosta niinkun asiaosaamattomuutta, että ihan ei vielä tiedetä, mistä näistä asioista on kyse, ja se on tietysti sitten vähän huono lähtökohta, vaikka omia

mielipiteitäänhän voi tietysti sitten laukoo missä vaan, vaikka niissä se tavallaan se asiaosaaminen olisi vähän huteralla pohjalla.

Et kyl mä toivon niinku enempi tiedon lisääntymistä ja semmosta asiallista keskustelua tänne Suomeenkin, ja jotenkin sellaista, että vedettäisiin yhtä köyttä koko yhteiskunta, ja sitten urheilupuolella ja tämmöset niin sanotut urheiluihmiset myöskin. Että muistettais se, että meillä on tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslait Suomessa uusiutuneet, ja meillä on myös melko uusi liikuntalaki, jonka tarkoitus on myöskin eriarvosuutta vähentää ja mahdollistaa se liikkuminen ja urheilu ihan kaikille ihmisille.

Toimittaja Ella Lintujärvi: Kyllä.

Asiantuntija Marja Kokkonen: Nämä asiat ois ehkä hyvä pitää mielessä siellä itse kunkin meistä kommentoidessamme asioita.

Toimittaja Ella Lintujärvi: Kyllä. No sit lopuks voidaan vielä kääntää katseemme kohti tulevaa, ja vähän tossa jo mainitsitkin, että ens vuonna tosiaan Kansainvälinen olympiakomitea on tekemässä uutta selvitystä transsukupuolisia urheilijoita koskevista säännöistä. No, millaselta näiden urheilijoiden kilpauran tulevaisuus näyttää sun mielestäs, Marja Kokkonen?

Asiantuntija Marja Kokkonen: No kyllä se mun mielestä hyvin sekavalta näyttää, että tutkimusta, joka ois tehty urheilijoilla tai varsinkin huippu-urheilijoilla, joita nää säännökset ennen kaikkee koskee, mitä tulee tähän kilpailuoikeuteen, niin niitä tutkimuksia on ihan yksin-kaksin kappalein. Ja se on hankala, että tehdään tälläisiä ihmisten koko elämää ja varsinkin sitten tätä urheilu-uraa koskevia päätöksiä tilanteessa, jossa tutkimusta on vielä tosi vähän, ja osa tutkimuksesta on kyllä ihan surkeesti myöskin tehty niin, että sitä on jouduttu jälkikäteen vähän pahottelemaan ja tuloksiakin pikkusen korjailemaan.

Eli se on siinä mun mielestä se huono asia, että nyt varsinkin, jos tulee käymään sillä tavalla, et mietitään eri lajeille vähän erilaisia kriteereitä, niin se kuulostaa melkomoiselta sopalta, että mitenköhän eritasa-arvoiseen asemaan sitten lajit keskenään mahdollisesti joutuvat näitten päätösten myötä.

Ja toinen asia sitten on ehkä tietysti se lähtökohtaisesti, mikä mua kauheesti ihmetyttää on se, että et kun nyt jokainen maa antaa omille kansalaisilleen henkilöpapereita ja esimerkiks passeja ja ihmisen sukupuoli on jossakin maassa se, mikä nyt ihmisten passeissa esimerkiks lukee, niin mä jotenkin en näe urheilun kuplaa ja urheilua instituutiona sellasena instituutiona, joka pystyy kävelemään yli tällästen valtioiden tekemien päätösten ikään kun siitä, että mitä sukupuolta nyt jonkun tietyn maan kansalainen on.

Niinku lähtökohtaisesti, koska mä itse ajattelen, että nämä ja tämmöiset testosteronirajat tai muut transurheilijoille suunnatut kriteerit tai rajoitukset niin niissä on pohjimmiltaan kyse kuitenkin siitä, että mitä sukupuolta tämän ihmisen ajatellaan olevan ja urheilussahan niitä ajatellaan, että ne on vaan vanhahtavasti kaksi, naiset ja miehet, et musta se on myös semmonen tulokulma siinä, minkä koin itse tosi hankalaksi.

Toimittaja Ella Lintujärvi: Niinpä. No puhuitkin jo tutkimuksista, että niitä on harvinaisen vähän. Tähän monitahoseen asiaan on kuitenkin ehdotettu myös erilaisia ratkaisuja, kuten vaikka kokonaan uus kilpailuluokka tai sitten tällänen hyvityssysteemi, missä naisten testosteronitasot mitattaisiin ja sitten sen pohjalta ne erot tasotettaisiin lopullisiin tuloksiin. Mitä mieltä sä oot tälläisistä ratkaisuehdotuksista?

Asiantuntija Marja Kokkonen: No tuota se on tietysti myönteinen lähtökohta, että koitetaan hakea ratkaisuja, ja ratkaisukeskeisesti edetä näissä asioissa, mutta kyllä niinku toistaiseks nää ratkaisuehdotukset on mun mielestä niinku toisaalta huvittavia, toisaalta niinku aika järkyttäviä, riippuen nyt vähän, että millä jalalla aamulla herää sängystä ja niitä rupeaa miettimään.

Se ylimalkaan se koko keskustelu siitä, joka pyörii tämän testosteronin ja sen ikään kuin käyttämisen ja mittaamisen ympärillä, niin on jo sinällään lähtökohtaisesti vähän huvittavaa, että ajatellaan että se urheilijan suorituskyky on niin hirveästi kiinni testosteronista, kun kuitenkin tiedetään, että hirveän monenlaiset asiat siihen suorituskykyyn vaikuttaa: se minkälainen ilmasto jossakin maassa on, ja minkälainen talous sillä urheilijalla on mitä hän pystyy omaan valmennukseensa käyttämään, kuinka korkealla tasolla ja ammattimaista sen urheilijan valmennus on, ja onko siinä sitten ravitsemusterapeutteja ja urheilupsykologia mahdollisesti ja muita kaikkia tukitoimia, eli se ei suinkaan, ja sitten on tietysti tämä synnyttäminen lahjakkuus vielä.

Niin se on niinkun huvittava tämä keskustelu, että ajatellaan sitä testosteronia ikään kuin tämmöiseksi autuaaks tekeväks tekijäksi kaikkien muitten suorituskyvyn kannalta tärkeitten asioiden rinnalla tai suhteessa niihin. Ja sitten toisaalta meillä on hyvin paljon muitakin fyysisiä ominaisuuksia, jotka mun mielestä on ihan samalla linjalla tän testosteronin kanssa. Ihmiset on erimittasia, heillä on eri lailla liikkuvat nivelet, tai heillä on erikokoiset kämmenet tai jalkapohjat, ja mun on niinku itse vaikea ajatella liikunnan ammattilaisena sitä, että joku fyysinen tekijä olisi hirveän paljon suoritusta avittavampi, kun sitten joku toinen fyysinen tekijä. Niin kyllä näistä lähtökohdista tuntuu nämä ehdotukset, mitä tossa mainitsit, niin sillä tavalla melko huvittavilta. Ja nää transurheilijat kenen kanssa mä oon keskustellu ja kysynyt, että mikä heidän mielestä ois se ratkaisu, niin ei heistä kukaan esimerkiksi heille tällaista omaa kolmatta kilpailusarjaa haluaisi, että kyllä sen täytyis jotenkin niinku ekskluvuisen mennä.

Toimittaja Ella Lintujärvi

Joo, oot kyllä ihan oikeassa tuossa. Ootko sitten miettiny, et miten susta tää tilanne tai asia tulisi ratkaista tai miten sen kuuluisi ratketa?

Asiantuntija Marja Kokkonen

No mä oon kyllä hirveen ilahtunu sellaisista lajiliitoista, jota Suomesta jos mietitään, niin ne on lähteny tämmösistä bridgen- ja shakintyyppisistä lajiliitoista, jossa urheilija saa itse kilpailuun mennessään määrittää sen sukupuolensa omalla ilmoituksella, että minä kilpaillen naisten sarjassa tai minä kilpaillen miesten sarjassa.

Mutta jos tää on niinku liian radikaali, niin kyllä mä sitten itse lähtisin siitä, että se passinmukainen, henkilöpapereittenmukainen sukupuoli, sitten kun se on juridisesti ikään kuin korjattu, niin sen mukaan sitten mentäisiin urheilun sisällä, koska sen mukaan mennään sitten yhteiskunnan kaikilla muillakin sektoreilla.

Toimittaja Ella Lintujärvi: Näinpä. Nää on tosi, tosi tärkeitä kysymyksiä, joita ainakin tän keskustelun jälkeen jään varmasti pohtimaan vielä pitkäks aikaa ja toivottavasti kaikki muutkin. Kiitos erittäin mielenkiintoisesta ja valaisevasta keskustelusta, Marja Kokkonen.

Asiantuntija Marja Kokkonen: Kiitos Ella.